

H KRITIKAM RAMOVŠEVE INTERPRETACIJE BRIŽINSKIH SPOMENIKOV: OT ZLODEINE OBLAZTI : OD SZLAUUI BOJIGE

Videti je, da je — zlasti za slovenščino, deloma pa tudi za srbohrvaščino — običajna razlaga, po kateri naj bi končnica *-e* v rod. ed. ž. *a*-osnov predstavljala analogični prevzem končnice mehkih debel, sporna. Ta razlaga namreč ne upošteva obstoječe intonacijske opozicije med končnico rod. ed. ž. in končnico im./tož. mn. ž. Zato je predlagana razlaga, po kateri naj bi končnica rod. ed. ž. slov. *-e/-ē* oz. sh. (dial.) *-ē/ē* nastala po posplošitvi kontrahirane zaimenske končnice **-ē* (<**-oje*, **-eje*), medtem ko bi končnica im./tož. mn. ž. **-ē* dejansko predstavljala posplošitev končnice mehkih debel, kot se zdi, verjetnejša.

The usual explanation that the ending *-e* in the gen. sg. fem. of *a*-stems by analogy to the soft-stem endings for Slovene (and in part for Serbo-Croatian) is dubious. This explanation fails to take into account the tone opposition that existed between the gen. sg. fem. ending and the nom.-acc. pl. fem. ending. Thus a new explanation is offered, in which the gen. sg. fem. ending in Slovene *-e/-ē* and S-C (dial.) *-ē/ē* is ascribed to the generalization of the contracted pronominal ending **-ē* (<**-oje*, **-eje*); the nom.-acc. pl. fem. ending **-ē*, however, would indeed seem more likely to be a result of the generalization of the ending of the soft-stems.

A. V. Isačenko v nemškem povzetku svoje publikacije *Jazyk a pôvod frizinských pamiatok* (Bratislava, 1943) pod naslovom Die beiden Sprachschichten der Freis. Denkmäler ob pomanjkljivem prikazu Ramovševega sklopa argumentov na str. 85 navaja Ramovševo opozicijo tož. mn. starejše *grechi* : mlajše *greche*, *gresnike*, *te* in dodaja naslednje:

K prejšnji točki je treba prišteti tudi tiste oblike, ki v drugih slovničnih kategorijah kažejo enake razlike. Pri trdih *a*-osnovah je bila v juž. slovanščini stara končnica rod. ed. in im./tož. mn., kot je znano, nadomeščena s končnico mehkih *a*-osnov, namreč *ē*. In spet imamo v Adhortatio »starejšo« stopnjo (od *szlauui* II 10, *roti* II 23), v Obrazcih pa nasprotno »mlajše« stanje (od *zlodeine*).

Enako formulacijo ima Isačenko tudi v osrednjem delu razprave na str. 26.¹

Ramovš te opozicije ne navaja niti v uvodu k svoji izdaji Brižinskih spomenikov niti pri definiranju oblikovnega sistema prvotne alpske slovanščine v *Kratki zgodovini* (Ljubljana, 1936), čeprav na str. 57 ob navedbi arhaizmov in inovacij pod točko 7 kot arhaizem izrecno navaja končnico *-i* (<*-y*) za rod. ed. *a*-osnov (primer

¹ »Treba dodat' k tomu tie formy, ktoré v iných grammatických kategóriách javia tie isté rozdiely. Tak ako v ak. pl. tvrdých *a*-kmeňov, bola nahradená aj v gen. sg. *a* v nom.-ak. pl. tvrdých *a*-kmeňov stará koncovka *-y* v slovinčine koncovkou mäkkých kmeňov *-ē*. Frizinské pamiatky poskytujú obe formy, s *-i* (<*-y*) a s *-e* (<*-ē*), ale zasa tak, že spovedné formuly majú 'inováciu' a Adhortatio zachováva 'praslovanský stav'. Čítame Friz. III 70 *ot zlodeine* (<*ē*) *oblazti*, proti tomu Friz. II 10 *od szlaui* (miesto **slavi* alebo **slavy*), *roti* II 23 za **roty* 'prisahy', nom. pl.«

slavi).² Ob tem se postavlja vprašanje, ali je Ramovš omenjeno opozicijo spregledal ali pa jo je razlagal drugače oz. se mu je morda zdela razlaga t. i. mlajše oblike toliko sporna, da je zato ni uvrstil v navedeni sklop arhaizmov in inovacij.

Uvodoma je treba ugotoviti, da kaže ločiti obravnavo končnice *-e* v rod. ed. in končnice *-e* v im./tož. mn. *a*-osnov, saj nastopajo tako v slovenščini kakor tudi še razločneje v srbohrvaščini pri rod. končnici določene kvantitetne in naglasne posebnosti, ki jih končnica za im./tož. mn. ne pozna. Razen tega t. i. mlajša, analogična končnica *-e* v im./tož. mn. trdih *a*-osnov v Br. sp. ni zabeležena.

Problem: Ali opozicija rod. ed. *zlodeine* : *szlauui* odraža enako razmerje kakor opozicija tož. mn. *greche* : *grechi*, tj., ali je bila tudi v prvem primeru stara končnica *-i* < **-y* trdih osnov analogično nadomeščena s končnico *-e*, ki je bila prvotno značilna za mehke osnove. Oblika *szlauui* II 10 seveda ni sporna, medtem ko je razlaga pridevniške oblike rod. ed. ž. v sintagmi *ifbauuiti. ot zlodeine oblazti* problematična v več ozirih. Odgovor na to, ali je navedena Isačenkova (in drugih) sopostavitve upravičena in je torej opozicijo treba prišteti k (če se izrazimo poenostavljeno) navedenim Ramovševim (morfološkim) dvojnicam v BS, ali pa lahko predstavlja končnica *-e* v *zlodeine* arhaično oz. ev. po drugačni posplošitvi nastalo obliko, se zdi odvisen od več momentov:

1. Ali gre v danem primeru za uporabo določne ali nedoločne sklonske oblike pridevnika oz. tudi, ali je mogoče/verjetno pričakovati, da je obravnavana oblika v času nastanka oz. ohranjene redakcije besedila BS še različno tvorjena v imenski/nedoločni in v t. i. zloženi/določni pridevniški sklanjatvi.
2. Ali je — po preveritvi gradiva in interpretacij končnice *-e* v rod. ed. v razmerju do končnice *-e* v im./tož. mn. in tudi do ustrezne končnice v or. ed. *a*-osnov, zlasti ob primerjavi s stanjem v srbohrvaščini, — mogoče predlagati drugačno oz. verjetnejšo razlago od tiste, ki se ji pridružuje Isačenko.

Izhodiščna hipoteza: Zaradi novoakutirane končnice *-ē*, ki je v rod. ed. *a*-osnov v slovenščini ohranjena pri Stangovem naglasnem vzorcu *b* in *c*, in zaradi *-ē* oz. *-ē* pri istih naglasnih tipih v srbohrvaščini oz. delu sh. dialektov, se zdi verjetnejša razlaga, da je bila končnica rod. ed. ž. **-ē*, prvotno nastala po kontrakciji v zaimenski in določni pridevniški sklanjatvi, posplošena v imensko sklanjatev, verjetno najprej v nedoločno sklanjatev pridevnikov in nato še v šklanjatev samostalnikov. V slovenščini se je kasneje **-ē* v primerih, kjer ni bil naglašen, skrajšal, medtem ko je v srbohrvaščini — razen v dialektih oz. delu dialektov, ki ponaglasnih dolžin ne poznajo — dolžina ostala ohranjena. Da bi v slovenščini prišlo do naknadne podaljšave pod naglasom, ni verjetno, saj v nasprotju s končnico rod. ed. *-ē* Stangovega naglasnega vzorca *b* in *c*, v im./tož. mn., kjer gre za prvotni **-ē*, tudi v takih primerih nikdar ne dobimo novoakutiranega *-ē*.

Kontrakcija v rod. ed. je morala biti sorazmerno stara, nastala še v času ohranjenih nosnikov, saj slovenski dialekti izkazujejo refleks za prvotni **-ē* in ne **-ē̃*,

²H karakterističnim potezam alpske slovanščine, zahodne južne slovanščine ipd. prim. še p. t., 58 sl., 60 sl., 64 sl., 65 sl.

na kar je posebej opozoril zlasti Rigler (prim. dalje op. 21). Zdi se, da je morala biti analogična posplošitev zaimenske končnice v rod. ed. mlajša kot v or. ed. ž., saj pri prvotnih baritonih tipa *lípa* (Stangov naglasni vzorec *a*) v rod. ed. — v nasprotju z or. ed. — ne nastopi t. i. novi cirkumfleks (*lípe* : *lipo*).

Nadalje se zdi verjetno, da je bila prvotna končnica *-i* v rod. ed. trdih *a*-osnov neposredno nadomeščena s (po kontrakciji nastalo) zaimensko končnico **-ē*. Vmesna analogična zamenjava končnice *-i* z **-ē* pod vplivom mehkih osnov, ki bi ji sledila nova pretvorba s posplošitvijo zaimenske končnice **-ē*, se zdi manj verjetna, saj je stanje v slovenščini ne zahteva, stanje v srbohrvaščini pa verjetno zavrača.

Dodatni argument, ki govori za verjetnost enakega izvora končnice *-e* v rod. ed. ž. *a*-osnov v slovenščini in srbohrvaščini, predstavlja dejstvo, da (oblikoslovne) novotvorbe in praktično celotni jezikovni sistem BS kažejo na skupno zahodno južnoslovansko izhodišče.

Analiza gradiva in argumentov

1. Ali gre za nedoločno ali določno obliko pridevnika?

Ali obstaja možnost skladenjske določitve iz nav. dela besedila BS samega oz. iz ev. (tujejezične) predloge?

Besedilo BS III 70–71 se glasi: *grefsnike iſbauuiti. ot / zlodeine oblazti*. V predlogah oz. domnevnih predlogah in primerljivih tujejezičnih besedilih ustrezne konstrukcije, ki bi omogočila odločitev, ali gre za določno ali nedoločno obliko pridevnika, kot se zdi, ni. Vondrák (*Frisinské památky*, 12 sl.) vzporedno navaja besedilo iz rokopisa *Euchologium sinaiticum* ter ustrezno besedilo III. BS. Na str. 13 navaja *Euch. sin.* 72b, kjer stoji v v. 25–26: *i izbavi mę ġī otъ vsego zъla*, medtem ko sintagma *od zlodeine oblazti* v besedilu manjka.³ I. Grafenauer (*Karolinška kateheza*) na str. 77 navaja vzporedno BS III, 59–75: *Criste, bosi zinu, ise iezi razil na zi zuuet priti gresnike iſbauuiti ot zlodeine oblazti* ter *Euch. Sin. f.* 72'–73 *gospodi, ty !. . ! na sъ svѣtъ pride grešnikъ izbavitъ, bъdi mę sъpasъ i izbavi mę*. Na 79 vzporedno navaja med drugim tudi besedilo BS III 79–81 *!??!*, enako kot zgoraj, ter besedilo iz Čin II: *(rači izbaviti) mę otъ v'sego zъla*.⁴ A. Isačenko v nav. študiji o BS na str. 22 navaja rekonstrukcijo stvn. teksta kot osnovo za BS III 70–71 *ot zlodeine oblazti* : *fone des tiefeles geuualte*, ki pa pri odločitvi, ali naj bi šlo v danem primeru za določno ali nedoločno obliko pridevnika, prav tako ne pomaga dalje. Zdi se, da navedek, ki ga navaja *Slovník jazyka staroslověnského* (1966, 686), vsaj posredno potrjuje možnost, če že ne tudi določeno stopnjo verjetnosti, da (lahko) rod. ed. ž. *zlodeine* predstavlja določno pridevniško obliko:

zъlodѣino, *-yi* adj. // occurit in Fris Supr. // zločinný; zlodejskij; boshaft, verbrecherisch; -κα-

³Prim. tudi A. ISSATSCHENKO, Die althochdeutschen Beichten und ihre altslavische Übersetzung (*ZslPh* 1942, 283–309), kjer je na str. 291 sl. paralelno naveden tekst St. Emmeramer Gebet A in *Euchologium Sinaiticum* fol 72a sl. K cit. mestu prim. tudi p. t., 292, 296, 303.

⁴Prim. glede variantnega branja glagolskega teksta *bъdi mę sъpasъ* ISAČENKO (*ZslPh* 1947, 309 sl.) z lit. in tudi I. GRAFENAUER, Starobavarska (svetoemmeramska) molitev v starem slovenskem in stesl. jeziku (*SJ* 1938, 8–32, zlasti str. 12, 14, 33 in 39).

κοτέχου; malitiosus: *ne vědě bo kako čtenije se inověrnikomъ da vrědo . . . ne oť oněxъ zblodeinye duše* εκ τῆς κακοτέχου ψυχῆς Supr. 303, 8; — diabolicus: *Criste bofi zinu. ife iezi razil. na zi zuuet priiti, grefnike ifbauuiti. ot zludeine oblazti* (= хръсте, боژی synu, iže jesi račilъ na sii svěť priiti grěšniky izbaviti oť zbloděinyje oblasti) Fris III, 71.

Opozicijo rod. ed. ž. *ot zludeine oblazti* : *szlauui* navaja tudi Vondrák v svoji izdaji BS (1896, 11) in se pri tem sklicuje na Jagićeva izvajanja (*AslPh* 1876). V slovarskem delu svoje publikacije (p. t., 78) Vondrák ne navaja rekonstrukcije izhodiščne oblike oz. stosl. ustreznice: »zlodějne (zlodeine III 71) adj. od *zloděj*: malefactoris«. Jagić omenjeno opozicijo navaja v svoji recenziji nekaterih Miklošičevih del, objavljeni v *AslPh* 1876 (438–453), v sklopu dokaznega gradiva za neenotnost BS. V tem članku je že navedena večina elementov, ki jih kasneje povzema tudi Ramovš. Posamezne tvorbe niso podrobneje argumentirane.⁵ Jagić ponovno omenja nav. sintagmo v okviru t. i. pravih oblikoslovnih slovenizmov (*AslPh* 1895, 53).⁶

Miklošič (*Vergl. Gramm.* III², 1876, 152) navaja obliko *zlodeine* v spisku oblik določne pridevniške sklanjatve v BS: »/gen. sg./ fem. *zlodeine* (*zlodějne*, stsl.

⁵V. JAGIĆ, Neue Beiträge Prof. Miklosich's zur Grammatik der altslovenischen und der übrigen slav. Sprachen (1. Altslovenische Formenlehre in Paradigmen, 1874; 2. Beiträge zur altslovenischen Grammatik, 1875; 3. Ueber den Ursprung einiger Kasus der pronominalen Declination, 1874), *AslPh* I (Berlin, 1876), 438–453. — Prim. 450 sl.: »Po moji sodbi se sploh ne da zanikati, da Brižinski spomeniki ne izkazujejo enotnega jezika. Če uporablja isto besedilo poleg *iega*, *uzega*, *inoga*, *mega*, *mnogoga*, *nepravednega*, *tacoga* tudi naslednje roditelje: *iego*, *togo*, *uzego*, *diniznego*; če piše poleg *vzoues*, *zadenes*, *prides* tudi še *postedisi*, že ti odkloni zadoščajo, da se jezik tistega spomenika označi kot mešan. Pa še marsikaj drugega nam mora potrditi to mnenje. Tako so kontrahirane oblike *me*, *mo*, *memu*, *mega*, *tva*, *tuo*, *tuima*, *zuem* izbrane po ljudskem narečju, *moia*, *moie*, *tuuoiu*, *suoge-zuoge*, *zuoim*, *zuoimi* pa bolj po cerkvenoslovanskem, staroslovenskem jeziku. Nahajamo tož. mn. *uze moie greche*, *gresnike* in z druge strani *crauii* (tj. *krovy*); prav tako rod. edn. *ot zludeine oblazti* in vendar *moki* (tj. *moky*), *szlauui* (tj. *slavy*). Ljudski je rod. mn. *grechov*, staroslovenski *greh*. Z ene strani nahajamo *segna*, *tage*, *toge*, *nikoligese*, kjer ustreza *g*, tj. *j* (ali *dj*?) staroslovenskemu *žd*, prim. *comusdo*, tj. *komuždo*, natančneje *komuždo*, *chisto*, tj. *kyždo*. Tudi številni *ese* (staroslov. *ježe*) so komaj ljudski, temveč raje cerkvenoslovanski, vtem ko se karantansko glasi *tere*, kar bi bilo staroslov. *teže*. Meni so tudi izrazi *ponese*, *elicoše*, celo *ise* sumljivi kot ne pristno ljudski, temveč cerkvenoslovanski. Poleg oblik v aoristu se pojavlja opisni perfekt tako pogosto, da so bile prve tvorbe popolnoma zanesljivo že takrat v manjšini, celo to je mogoče, da so bile v Brižinskih spomenikih uporabljene po od mene domnevani staroslovenski predlogi. Prim. *ese iezem ztvoril*, *ise iesi razil*, *ese ge na sem szuete chisto stuoril*, *iuse gesim bovvedal* — v nasprotju s tem se pojavljajo aoristi zlasti na tistih mestih, ki spominjajo na znani prevod evangelijev. Tako prim. mesto *oni bo lasna natrovuechu*, *segna naboiachu*, *bozza obuiachu*, *naga odeachu*, *malo mogoncka bozzekachu* z znanimi besedami evangelija«.

⁶»Že zaradi takih odklonov je popolnoma nemogoče govoriti o 'slovenski' enoti, ki naj bi bila obsegala Karantanijo ali Panonijo in mogoče Makedonijo. K temu je dodati še iz oblikoslovja take pristne slovenizme kot *svetemu*, *nepravdnega*, *mega* poleg *inoga*, *mnogoga*, *takoga*, dalje tož. mn. in rod. edn. na *-e*: *greche*, *grefnike*, *ot flodeine oblasti*, poleg starejših na *i* (=y): *roti*, *moki*, *krovi*. To omahovanje med *e* in *i* ne ponazarja nujno kar dveh plasti, eno cerkvenoslovansko in eno staroslovensko; lahko je s tem izražen tudi boj med dvema oblikama znotraj enega in istega jezika (stare slovenščine).«

*zlodějneję)«. ⁷

Večkrat navaja sintagmo *ot zlođeine oblazti* tudi Nahtigal. Tako v Freisingensia II, 79, s stcsl. rekonstrukcijo, ki kaže na to, da je Nahtigal pridevniško obliko očitno interpretiral kot rod. ed. ž. določne pridevniške sklanjatve: »*od fzlauii bofige* II 10 (stcsl. *otъ slavy božbje*)« oz. p. t.: »*ot zlođeine oblazti* III 71 (stcsl. *otъ zslodějnyje oblazti*)«. Na več mestih je obravnavana konstrukcija omenjena tudi v *Slovanskih jezikih* (1952), deloma tudi z različno oz. nejasno interpretacijo.⁸ Zdi se, da lahko prvi del poskusa skladenjske razlage oblike *zlođeine* sklenemo z ugotovitvijo, da niti na osnovi besedila BS niti na osnovi ev./postuliranih tujejezičnih predlog oz. primerljivih besedil ni mogoče zanesljivo določiti, ali v sintagmi *ot zlođeine oblazti* pridevnik predstavlja določno ali nedoločno obliko. Samo primerljiva konstrukcija iz Supr. zbornika bi morda lahko govorila v prid določni pridevniški obliki oz. take možnosti vsaj ne bi izključevala.

2. Na vprašanje, ali je v času nastanka BS še mogoče računati z ohranjeno delitvijo na nedoločno in določno pridevniško sklanjatev oz. ali in v kakšni meri ter v katerih sklonih je že prišlo do sovpadu obeh tipov, je težko odgovoriti. Glede na to, da srbohrvaščina kaže v tem oziru bolj arhaično stanje od slovenščine, da so v slovenščini v leksikalizirani rabi še vidni ostanki starejšega stanja (ohranitev nekaterih nominalnih oblik), glede na to, da jezik BS v oblikoslovju ne kaže bistveno napredujočega stanja v razmerju do postuliranega praslovanskega sistema, in ker je v posameznih primerih glasoslovno težko razmejiti refleks za prvotno nedoločno oz. določno pridevniško obliko, se zdi (brez ponovne podrobne analize vseh oblik oz. primerov) preuranjena trditev, kakor jo postavlja Kolarič (Fr. Denkm., 45 sl.), ko se odloča za tipično slovensko izhodišče.⁹

⁷Vendar prim. v tej zvezi še MIKLOŠIČEVO interpretacijo razmerja *e* : *y* (p. t., 96): »Isto menjavanje med *y* in *e* se je dogajalo v karantanski slovenščini desetega stoletja v tvornem del. sed. in pri osnovah na -*ъ*- in -*а*-, kajti v Brižinskih spomenikih beremo: *imugi* (*imy*) poleg *vuēde* (*vēde*); tož. mn. osnov na -*ъ*- *grechi* (*grēhy*), *crovvi*, *vueki*, *vuēki* (*vēky*) poleg *greche* (*grēhe*) in *gresnike* (*grēšnikę*), kakor tudi *te* (*te*) za staroslov. *ty* (*eos*); rod. ed. osnov na -*а*- *zlauii* (*slavy*) poleg *zlođeine* (*zslodějine*). Vtem ko je v panonski slovenščini končnica *y* zmagala nad končnico *e*, se je v karantanski slovenščini zgodilo obratno.« Prim. še p. t., 211: »Oblika *glavi* starih srbskih virov je staroslov. *glavy*. Končnica *e* v *sile* je *e* besed kot *volje*, vendar ne prevzeta od teh: *i* in *e* je treba tu presojati kakor v tvornem del. sed. *y* und *e*: *grędy*, *gręde*.«

⁸Prim. npr. podpoglavje Imenska sklanjatev (p. t., 191): »Isto je reči za slovenske brižinske spomenike, kjer imamo še pretežno staro stanje */ . . /*. Vendar pa nahajamo poleg starega gen. plur. *močēnik*, *zakonnik*, *zil* za *solъ*, *greh* (2) že tudi *grehov* (5) po osnovah na -*u*- in poleg acc. plur. *krovi*, *veki* (2), *grehi* že *grehe*, *grešnike*, *te* po mehkih osnovah na -*o*- (prim. tudi gen. sing. fem. *zlođejne*).« Na str. 254 meni Nahtigal pri obravnavi zaimenske sklanjatve pridevnikov glede tož. mn. m., im./tož. mn. ž. in rod. ed. ž. naslednje: »Sle.-shrv. -*e* <-*y*je v omenjenih sklonih (shrv. *mlāde*, sle. *mlāde*, briž. III 71 gen. sing. fem. *ot zlođejne oblazti*) ni jasnega značaja«. Prim. še tekst na str. 263 in op. 17–19.

⁹»Če primerjamo oblike in rabo nedoločnega in določnega pridevnika, vidimo, da so nedoločne, imenske oblike že na začetku izumiranja. V veliki meri so že omejene na predikativno rabo v imenovalniku. Tož. edn. ž. *cifto* III 22 (*čisto*) je lahko še imenska oblika, a tudi že kontrahirana zaimenska oblika *čistojo* > *čisto*, kajti določni pridevnik izkazuje vendar zgolj kontrahirane oblike, enako vsi pridevniško sklanjani zaimki */ . . /*. Pridevnik izkazuje v BS

Preveritev izhodiščne hipoteze

Primerjava stanja v slovenščini in srbohrvaščini za rod. ed. ž. (or. ed. ž.) in im./tož. mn. ž. pri sklanjatvi samostalnikov, nedoločni sklanjatvi pridevnikov, določni sklanjatvi pridevnikov, sklanjatvi osebnega zaimka za 3. os., sklanjatvi kazalnega zaimka tipa *ta* in svojilnega zaimka tipa *moj*:

Imenska sklanjatev (samostalni + nedoločna sklanjatev pridevnika) ima v srbohrvaščini v rod. ed. ž. *-ē*, v im./tož. mn. *-e*. Enako pri svojilnih zaimkih, pri zaimku *ta* in vsaj v rod. ed. osebnega zaimka za 3. os. Pri določni sklanjatvi pridevnika se dobi *-ē* tudi v im./tož. mn., kar je razumljivo, saj so vse oblike v določni sklanjatvi prvotno nastale po kontrakciji.

V slovenščini se dolžina ohranja samo pod naglasom. V rod. ed. ž. (podobno kot v or. ed. ž.) se pri naglasu na končnici dobi novi akut, primerljiv s čakavskim (Novi) novim akutom.

Gradivo relevantnih sklonov *a*-osnov v slovenščini in srbohrvaščini

a) Sklanjatev samostalnikov (Stang, *Slavonic accentuation*, 1957, 56 ss.: a. p. a = stal. nagl. na konč., a. p. b = nagl. na konč. zl. osnove, a.p.c = prem. nagl.; Svane, *Grammatik der slowenischen Schriftsprache*, 1958, 42; Leskien, *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache* I, 1914, 343; Hraste-Šimunović, *Čakavisch-deutsches Lexikon* I, 1979, XXXI sl.; Jaksche, *Slav. Akzentuation* II, 1965, 55; Toporišič, *Slovenska slovnica*, 1984², 227 sl.):

	Slov.	Čak. (Novi)	Štok.	
Rod. ed.	lípe	krāvē		a. p. a
Or. ed.	lípo	krāvūn		
Im./tož. mn.	lípe	krāve		
Rod. ed.	goré	gorē	glávē	a. p. c
Or. ed.	goró	gorūn	glávōm	
Im./tož. mn.	gorē	gōre	glāve	

b) Nedoločna sklanjatev pridevnikov pozna iste sklanjativne tipe kot sklanjatev samostalnikov. Za slovenske sklanjativne vzorce prim. npr. Svane, 52 sl.:

	Nagl. na osn.	Prem. nagl.	St. konč. nagl.
Rod. ed.	nóve	mláde	tǝmnē
Or. ed.	nóvo	mladó	tǝmnó
Im./tož. mn.	nóve	mladē	tǝmnē

Za srbohrvaške sklanjativne vzorce prim. Leskien, 373, 374, 383, in Hraste-Šimunović, XXXIV sl.:

Rod. ed.	nǝvē	žútē
Or. ed.	nǝvōm	žútōm
Im./tož. mn.	nǝve	žúte

torej značilen slovenski, že precej napredovan razvoj. Srbohrvaščina je daleč od tega.«

c) Določna sklanjatev pridevnikov (Leskien, 375, 376; Hraste-Šimunović, XXXIV; Stang, 101 sl.; Jaksche, 84 sl.):

	Sh.		Stcsl.
Rod. ed.	nŏvē	žūtē	novyje
Or. ed.	nŏvŏm	žūtŏm	novojŏ / novojŏ
Im./tož. mn.	nŏvē	žūtē	novyje

č) Osební zaimék za 3. os. (Stang, 106; Jaksche, 95; Leskien, 361; Svane, 60; Hraste-Šimunović, XXXV; Toporišič, 241):

	Slov.	Čak.	Štok.
Rod. ed.	nĭjĕ	nĭĕ	nĭĕ
Or. ed.	nĭjŏ	nĭŏn	nĭŏm
Im./tož. mn.	onĕ nĭjĕ onĕ	onĕ nĭh	ŏne nĭh

d) Kazalni zaimék *ta* (Vaillant II/2, 398, 400; Jaksche, 96; Leskien, 364 sl.; Svane, 62; Hraste-Šimunović, XXXVI):

	Slov.	Čak.	Štok.	Stcsl.
Rod. ed.	tĕ	(o)tĕ	tĕ	toje
Or. ed.	tŏ ¹⁰	tŭn	tŏm	tojŏ
Im./tož. mn.	tĕ	tĕ	ty	

e) Svojični zaimék *moj* (Svane, 62: »V sloven. je sklanjatev svoj. zaimkov enaka sklanjatvi pridevnikov.«; Leskien, 369; Hraste-Šimunović, XXXVI):

	Čak.	Štok.	Stcsl.
Rod. ed.	mojĕ	mŏjĕ	mojeje
Or. ed.	mojŏn	mŏjŏm	mojejo
Im./tož. mn.	mojĕ	mŏje	moje

¹⁰Glede spremenjene intonacije v or. ed. prim. RAMOVŠ, Morfologija 88, kjer kot izhodišče navaja zaimék *tŏ*: »Zaimék je največ cirkumflektiran, vsaj v femininu, kar organsko ni upravičeno / . . /. Tudi ni taka akcentuacija v dialektih splošna / . . /. Do cirkumfleksa je prišlo podobno, kot se je pri vprašalnicah posplošil akut. Demonstrativ v stavku ima namreč posebni psihični poudarek, ki sproži spremembo v akcentuaciji.« Prim. tudi RIGLER, SR 33, 344, in npr. STANG, Slavonic Accentuation 107: »Zaimki torej izkazujejo veliko omahovanja v naglaševanju. Zaradi različnih vlog zaimka v stavku, kjer deluje včasih naglašeno in včasih nenaglašeno, in včasih celo poudarjeno, je lahko razumeti, zakaj je doživel tako različen razvoj. Vzpostavljanje praslavanskega stanja stvari je mnogokje izredno težavno.«

Prikaz nekaterih interpretacij končnice rod. ed. ž. -e s komplementarno problematiko, zlasti v slovenščini in srbohrvaščini

Miklošič obravnava rod. ed. *a*-osnov v *Vergl. Gramm.* III (1876²) na več mestih,¹¹ ustrezne pridevniške in zaimenske oblike ter tip *gospá* pa podrobneje v razpravi *Über die zusammengesetzte Declination in den slavischen Sprachen* (1871), kjer navaja v razdelku Neuslovenisch na str. 6 pod A seznam oblik za BS, ponazorjen z vzorčnim primerom *dobri, dobra, dobro*. Pod B sledijo primeri iz sodobnega jezika.¹² Na str. 11 sl. navaja Miklošič stanje za hrvaščino oz. srbsščino.¹³

Ponovno obravnava cit. problematiko v študiji *Über die langen Vocale in den slavischen Sprachen* (1879), kjer deli dolžine na stare in mlade.¹⁴ Tu prihaja pri interpretaciji do določenih neskladij. Tako npr. v poglavju, kjer obravnava t. i. mlade dolžine, med primeri, nastalimi po kontrakciji, slovenskih primerov za rod. ed. *a*-osnov sploh ne navaja, pač pa sh. tip *vrúcē, žēnē*.¹⁵ Slov. končnico v nasprotju z zg. navedenim obravnava v drugem delu svoje razprave, v poglavju *Alte Längen* (p. t., 51 sl.), kjer govori o nazalnih vokalih *ę* in *o*.¹⁶ Navedene Miklošičeve razlage so v določenem neskladju zlasti glede sh. primerov. Ločena interpretacija za slovenščino je morda v zvezi s posebnim statusom, ki ga v okviru svoje panonske teorije Miklošič namenja temu jeziku.¹⁷

¹¹Prim. zg. tekst str. 258 sl. in še MIKLOŠIČ, *Vergl. Gramm.* III, 1876², 4, 138, 211.

¹²Prim. v tej zvezi komentar (p. t., 8): »*oja* se skrajša v *a*, *ojô* v *ô*, *oje* v *e*: *dobra* iz *dobroja* kakor *tva* l. iz *tvoja* in še dandanes *gospa* iz *gospoja*, staroslov. *gospoŕda*; *bati se* iz in poleg *bojati se*; *dobrô* iz *dobroja* kakor *mô* briž. l. iz *mojô*, *gospô* iz *gospojo*; / . . / Isto krajšanje se zgodi v *gospe* iz *gospoje* in v oblikah prvega Brižinskega spomenika *me, mega, memu* iz *moje, mojega, mojemu*. Svojo pot gre im. ed. s. *dobro*, v katerih prehaja *oje* v *o*: zdi se, da je treba razlog iskati v izglasju samostalnikov srednjega spola. Vendar ni krajšava v *e* neznana tudi v im. ed.: *věčne* (vuecsne briž. l.) stoji za staroslov. *věčbnoje* in posamostaljeni pridevnik se glasi pri koroških Slovencih na *e*: *to dobre* das Gute.«

¹³Prim. p. t., 12: »S kontrakcijo nastali samoglasniki so vsi dolgi, in sicer se izgovarjajo s t. i. zavitim, z ~ označenim tonom.«

¹⁴Prim. p. t., 8: »Kot stare dolžine mi veljajo med drugim nekateri nosni samoglasniki / . . /. Te dolžine je treba smatrati kot dane.« Prim. dalje, p. t. sl.: »Mlade dolžine izhajajo bodisi iz kontrakcije bodisi iz podaljšave. I. Pri tu obravnavani kontrakciji se zlijeta dva samoglasnika v enega dolgega«. Prim. tudi MIKLOŠIČ, *Vergl. Gramm.* III², 138, 212.

¹⁵Prim. p. t., 10: »*eje* se kontrahira v *ê*. // *vrúcê* rod. ed. ž. iz *vrucê-je*, pri čemer pa je treba vzeti v poštev, da se v rod. ed. ne samo imenska oblika prid., temveč tudi samostalni glasi na *ê*: *vrúcê, žēnē*« ter 11: »*oje* postane *ê*. // *žûtê* rod. ed. ž. in tož., im. mn. m. ž. iz *žuto-je*; *ke* iz *koje*: pri tem je treba vzeti v poštev, da se glasi imenska oblika pridevnika v rod. ed. na *ê*, drugod na *e*, in da imamo isti razložek pri samost. in zaimkih: *žēnê, žēne; sámê, sáme; svê, svê*. Hr. rod. ed. ž. *samê*«.

¹⁶Prim. p. t., 52 sl.: »Novoslov. srbohrv. *ě* za staroslov. *ę* predpostavlja praslovanski *ĕn*. / . . / *ě* za staroslov. *ę* nahajamo / . . / v rod. ed. osnov na *-a*: *dušę*, praslovansko tudi *rybę* poleg *ryby*. Namesto tega *ę* nastopajoči *e* je ohranil dolžino: nsl. *očê, vodê*; z *gorê, vodê* hg. rez. *cirkvê, kozê, ohê* patris, *sestrê, vodê* 78. hr. *onê dušê* zveličenje, *mukê, urê, vojskê, zi vodê* ex aqua hg., besede, v katerih lahko *ě* najbrž označuje samo dolgi *e*. s. *žēnê, svê* omnis totius; sem sodi tudi *mâterê* in rod. mn. *mâterâ*«.

¹⁷Prim. npr. MIKLOŠIČ, *Vergl. Gramm.* III², 4.

Vsekakor omembe vredna je naslednja Miklošičeva formulacija, ki govori o im./tož. mn. *a*-osnov (p. t., 53):

kot se zdi, je *e* za *ē* nsl. ohranil dolžino na skrajnem zahodu: *kozē, sestrē, žanē* 79. Sicer se je dolžina v nsl., kakor splošno v sr. in očitno tudi v hr. izgubila: *žēne*. Vendar pa je v nsl. podaljšava lahko posledica naglasa na izglasnem zlogu, ker se poleg *kozē* dobi zapisano tudi *kozé* rez. 92; / . . / v tož. mn. *ō* (*a*)-osnov: za *e* v mn. *ō* (*a*)-osnov velja pravkar povedano: rez. *kotlē, stolē, wolē* boves, *pcē* canes 79. sr. *jēlene* cervos, *orāče*. Tudi tu *ē* v nsl. ni nesporen, saj se poleg *kotlē* dobi tudi *kotlé* 92.

Navedeni rezijanski zgledi bi, v primeru, da bi predstavljali arhaično stanje, pomenili resen argument proti izhodiščni hipotezi. Material bi bilo potrebno ponovno preveriti, vendar pa se Miklošičeva teza v literaturi, kolikor mi je bila dosegljiva, ne ponavlja, in celo Miklošič računa z verjetnostjo, da gre za sekundarni pojav v rezijanščini.

Vondrák (*Vergl. Gramm.* II, 1928², 31) meni pri obravnavi samostalniške sklanjatve *a*- in *ja*-osnov naslednje:

Končnica *-e* je bila v sh. in slov. prenesena na *a*-osnove; prav tako v zah. bolg. dial. / . . /. V sh. se dobi *-e* pri *a*-osnovah, z izjemo čakavščine, ki je *-i* deloma ohranila do danes, že v predhistorični dobi / . . /. V slov. je splošen; / . . / rod. *slavy* v BS (II 11) je mogoče razložiti z vplivom stsl. Prim. tudi im./tož. mn., ki pa se od rod. ed. loči v sh. večinoma po kvantiteti, v slov. po intonaciji.«

Kljub temu, da na tem mestu Vondrák opozarja na kvantitetno oz. intonacijsko opozicijo rod. ed. proti im./tož. mn. ž., ugotavlja na str. 32 sl., kot sledi: »Im./tož. mn. Že v predhistorični dobi je v sh. podobno kot v rod. ed. prodrli tudi pri *a*-osnovah *-e*, ki temelji na *-ē ja*-osnov; prav tako v slov.; v čak. deloma še *-i*.« V zvezi z ustreznimi skloni v določni pridevniški sklanjatvi ima Vondrák naslednjo rekonstrukcijo (96 sl.): »*dobry-jē* rod. ed. ž.; im./tož. mn. ž.; tož. mn. m. // *pěšē-jē* rod. ed. ž.; im./tož. mn. ž.; tož. mn. m.« oz. interpretacijo za sh. (100): »V rod. ed. ž. v starejših zabeležbah *-ije*, pri *ja*-osnovah *-eje*; pri teh se je *eje* kontrahiralo: *dolbnje* in *ē* je že v najstarejših zabeležbah prešel k *a*-osnovam: *morьske* (Dan. S. 162)« ter (101): »V im. mn. / . . / ž. *žūtē, vřšnjē* (*ē* kontrahirano iz *-eje* (starejše *gje*) / . . /. V tož. mn. m. in ž. *ē* (kontrahirano iz *eje*), v starejših spomenikih še *-ije* za *-yje*«. Za slovenščino prim. Vondrák (p. t., 102): »V slov. se sklanjatev v mnogočem ujema s sh., v glavnem pa se je naslonila bolj na *jego* itd. / . . / Rod. ed. m. sr. *lepega* (že v BS *nepraudnega* poleg *diniznega*), ž. *lepe* (torej kot v sh., tako že v BS); / . . / or. ed. ž. *lepo* (že v BS *vuelico*).« Im./tož. mn. ž. *-e* navaja Vondrák pravtam brez komentarja.

S končnico rod. ed. *a*-osnov, tako imensko kakor tudi zaimensko, se na več mestih ukvarja Nahtigal v svoji knjigi *Slovanski jeziki*. Tako na str. 205 sl., pod naslovom Izenačevanje med trdim in mehkim tipom, ugotavlja naslednje:

V slovenščini in srbohrvaščini (z izjemo nekaj čakavskih govorov) je prešel že v rani dobi, kakor kaže sle. briž. acc. plur. masc. *grehe, grešnike, te*, Glagol. Cloz. I 77 *te*, ali v list. Kul. b. 1189 gen. sing. fem. *sile, glave*, od mehkega tipa k trdemu končaj acc. plur. in gen. sing. ter

acc.-nom. plur. fem. -e; acc. plur. masc. sle. *jeléne, ráke*, shr. *jèlene, ràke*; gen. sing. sing. fem. sle. *goré*, shr. *gòrê*; acc.-nom. plur. fem. sle. *gorê*, shr. *gðre*.¹⁸

Deloma prihaja tudi pri Nahtigalu do določenega neskladja pri obravnavi navedene problematike.¹⁹

Ramovš obravnava končnico za rod. ed. *a*-osnov v *Morfologiji* (str. 56), kjer posebej opozarja na tip *vodé*, ki ga (v skladu z Ivšičevo interpretacijo) razlaga z verjetnim vplivom zaimka *njé*.²⁰ Do določenega neskladja med razlagami podob-

¹⁸Prim. RAMOVŠ, *Morfologija*, 56: »V sle. je G. na -i le v Brižinskih spomenikih: *szlauui* II, 11. / . / Glede tipa *vodé, zemljé* v sle. (primerjaj isto v posavskem hrvatskem govoru: *vodě, čak. vodé* in štok. *vodě, dúše*) je verjetno vpliv pronomina *njé* (enakšno, a mlajšo analogijo primerjaj v polj. *ziemiej*), glej Ivšić, Rad 187. Sle. G. *maglě, tmě* predstavlja posplošitev akcentuacije.« K im. mn. prim. RAMOVŠ (p. t., 60): »V sla. [sic!] in sle. od vsega začetka in povsod prevladuje končnica -e iz mehkih osnov« ter k tož. mn. 61: »tu velja isto k ot za N. pl. — povsod je danes končnica mehkih osnov -e, v dialektih je ponekod -f (*souzi*) po i-jevski sklanji.« Vendar je v im. oz. tož. mn. (odvisno od sintaktične interpretacije) v BS še ohranjena prvotna končnica -i: *roti*.

¹⁹V poglavju Pridevniki in pridevniško sklanjane besede prim. 218 sl.: »V srbohrvaščini, kjer je imenska sklanjatev najbolj ohranjena, so imenske oblike z izpremembami kakor pri samostalnikih (loc. sing. masc.-neutr. -u, instr. sing. fem. -ōm, mehki končaj -e mesto trdega -y > -i) mogoče samo še v nominativu-akuzativu vseh spolov in števil ter genitivu in dativu-lokalu sing. masc.-neut., a instrumental sing. fem. je v obeh slučajih enak / . / . Sicer pa so končaji določne sklanjatve (sing. masc.-neutr. instr. -īm, fem. gen. -ē, dat.-loc. -ōj, tudi po funkcionalno mehkih soglasnikih, kakor npr. *lđšōj*« ter za slovenščino (p. t., 219 sl.): »toda dandanes je, z izjemo edninskega imenovalnika in tožilnika moškega spola, razlika med določno in nedoločno obliko, podobno kakor v srbohrvaščini, le v naglasu, pa tudi ta vseskozi samo pri rastoči intonaciji na korenu. Pri padajoči intonaciji je v nominativih-akuzativih instrumentalu sing. fem. ohranjeno staro naglaševanje (masc. sing. *mlād*, plur. nom. *mladī*, acc. *mladē*, fem. sing. nom. *mláda* proti acc. *mladō* in instr. *mladō*, plur. *mladē*, neutr. sing. *mladō*, du. *mládi*), oziroma razširjeno nagnjenje k analogičnemu padajočemu naglasu (masc. du. *mladā*, poleg *mláda*, fem. du. *mladē* poleg *mládi*, neutr. plur. *mladā* poleg *mláda*), druge oblike pa se tudi v naglasu, novem akutu ne ločijo od določnih (gen. sing. masc.-neutr. dol. in nedol. *mládega* kakor nom. sing. masc. dol. *mládi* itd.). Pri naglasu na koncu imajo nedoločne oblike naglas na končajih, določne pa na korenu (nedol. nom. sing. masc. *lahāk*, fem. *lahkà* proti dol. masc. *láhki*, fem. *láhka*; nedol. gen. masc. *lahkegà*, fem. *lahkè* proti dol. *láhkega, láhke* itd.), vendar je lahko tudi splošno (dol in nedol. *láhkega* itd.). V sklanjavi je kakor pri samostalnikih in v srbohrvaščini / . / posplošen končaj -e mehkih osnov (gen. sing. fem. nedol. in dol. *mláde* i. žr.).«

²⁰Prim. npr. NAHTIGALOVA izvajanja v zvezi s sklanjativjo zaimkov. Tako p. t., 241: »V akuzativu plur. masc., nominativu-akuzativu plur. fem. ter genitivu sing. fem. je v slovenščini in srbohrvaščini pri trdih osnovah kakor pri samostalnikih / . / končaj mehkih: acc. plur. masc., nom.-acc. plur. fem. sle. *tě*, shr. *tē*, gen. sing. fem. sle. *té*, shr. *tē*. Prim. za akuzativ plur. masc. že Cloz. I 77 *tē* in briž. II 56 *te*.« Prim. nadalje p. t., 241 sl.: »Še druge padežne oblike so se zlasti v srbohrvaščini preinačile, oziroma razvile soglasno s samostalniškimi. Tako je instr. sing. fem. *tōm, mōjōm* enako *žēnōm, vōl'ōm*, toda v listini Kulina bana še *svoev' volov* za sed. *svōjōm vōl'ōm* / . / , briž.-sle. II 107 *to*, sed. *tō*.« Vendar prim. tudi p. t., 243: »Fonetično so nastale v zahodni in severozahodni južni slovanščini pri svojilnih zaimkih z -oī- skrčene oblike / . / , ki pa so, z izjemo češčine, pod vplivom nom. *moj* stopile v ozadje« ter 244: »Skrčena oblika je nastala tudi v gen. sing. fem., v južni slovanščini iz -oīe, -eīe, v zahodni -oīē, -eīē: sle. *tē, njē*, shr. *tē, òvē, nē, mōjē, nāšē*, toda v listini Kulina bana neskrčeno *bezy vsakoe zbledi*

nega tipa, kakor ga dobimo npr. tudi pri Nahtigalu, prihaja na str. 88 in 91, kjer Ramovš gen. *té* in *njé* razlaga z analogijo po tipu *žené*.²¹

Na nekatere neskladnosti oz. netočnosti pri Ramovševi obravnavi *a*-osnov je opozoril Rigler v postumno izdani rokopisno ohranjeni recenziji Ramovševe *Morfologije*, kjer je med drugim poleg kronološke umestitve kontrakcije *oje* > *e* pomembno tudi opozorilo na sklanjatev tipa *gospá*.²² Vzporedljiv primer iz zaimen-

/ . . /. Isti končaj pa je povsod prevzet tudi pri pridevniki: gen. sing. fem. sle. *dôbre*, shrv. *dôbrê*, češ. *dobré*, polj. *dobrej*, rus. *dôbroj*. */ . . /* Rezultat skrčenja v instrumentalu sing. fem. sle. *tô*, *njó* */ . . /* je isti kakor pri samostalnikih, ki so končaj *-oiô* itak prevzeli od zaimkov.« Prim. nadalje p. t., 252 in 254: »V instrumentalu sing. fem. je končaj kakor pri samostalnikih po zaimkih */ . . /* sle. *mládo*, *sínjo*, briž. II 107 *veliko*, II 104, 105 *pravdnu*, toda shrv. *mlâdôm*, *sîhôm* z *-ôm* za *-oiô* po samostalnikih moškega spola */ . . /*, prim. list. Kulina bana *pravovb vérovb*«. Gl. še zg. op. 8.

²¹Prim. p. t., 88: »Tudi v fem. pronominalni fleksiji se je psla. v veliki večini naslonila na nominalno *a*-jevsko fleksijo, razen v sklonih z osnovo **toi-*. N. sg. *tâ*, G. *té žené*. Ta oblika je nadomestila staro **toje*, možnost prehoda **toje* > *tē* v sle. ni izkazana (v dol. bi v tem primeru morali imeti **tej*, česar pa nimamo.) */ . . /* I. *tô* ni iz **tojo*, pač pa prav tako analogija po ženski *a*-jevski fleksiji z *ribo*.« Prim. nadalje p. t., 91: »V obliki *njé* je *e* dolg, dolžino razberemo že iz današnjih govorov, skušali pa so jo označiti že protestanti: *nee* (*ee* je znak za dolžino). Ta dolžina ni morda nastopila po kontrakciji, pač pa zaradi naslonitve na fem. nominalno *a*-jevsko sklanjo: *onâ* ~ *nogâ*, *njé* ~ *nogé*. */ . . /* V I. je prvotna oblika *jejô*; ker je I. v sle. predložen sklon, se je do danes ohranila samo ortotonična oblika: *njó*.« Prim. še k svojilnim zaimkom (p. t., 93): »V fem. so oblike analogične po ženski *a*-jevski fleksiji: G. *moje žene*« ter k določni pridevniški sklanjatvi (p. t., 104): »V f. sg. je struktura oblike podobna kot v G. in L. du.: G. **dobru-jeje*, D. **dobrê-jeji*, I. **dobrojo-jejô*. Po haplogogiji izpade v psla. prvi zlog pronomena. G. *dobre* : *žene*, do te oblike je prišlo tudi v zvezi z zaimkom *ta*.«

²²J. RIGLER, Ramovševa Morfologija slovenskega jezika (SR 1985, 340): »Pri *a*-jevski fleksiji je pri G. sg. v Morfologiji (str. 56) rečeno, da je tip *vodé* verjetno pod vplivom pronomina, a pri pronominih *toje*, *jeje* (str. 88, 91) obratno, da so pronomini *té*, *njé* nastali po tipu *žené* (*vodé*) in ne po kontrakciji. Iz dokazovanja pri pron. je razvidno, da mora biti G. sg. f. na *-é* smatran za plod neke psl. metatonije (ne po kontrakciji). To bi bilo sicer tudi mogoče, toda vzrok, ki je za to v Morfologiji naveden, češ da možnost kontrakcije *toje* > *tē* ni izkazana, da bi v dolenjščini morali imeti **tej*, tega pa nimamo, ta vzrok ni resničen. V *ê* se kontrahira *oje* (*vojevoda*, *dobroje*); isti rezultat bi morda dalo *oje*, če bi se nazalnost izgubila še pred kontrakcijo; toda *oje* se kontrahira pred raznazalizacijo — na to bi vsaj nekoliko kazali tudi Briž. spom., kjer so že nekatere kontrahirane oblike (*oje* > *e*), a še nosniki; posredno bi kazal na to tudi I. sg. *-oiô* > *-o* — zato rezultat te kontrakcije je ne more biti *ê*, ampak samo *e*. Isto kažejo tudi podobni primeri, npr. *zajecъ* > *zēc* (vsi govori, ki izkazujejo kontrakcijo, kažejo na *e*). Lep dokaz za *oje* > *e* je N. pl. *gospé* < *gospodje* (oksitoneza), ki izkazuje nove akut ter zaradi rastoče intonacije ne more biti analogično po *žené* (N. pl.). Tudi *gospé* v G. sg. nima *-é* po *žené*, ker zakaj bi analogija po tipu *žena* nastopila v vsej sklanjatvi samo v tem sklonu.« — Prim. nadalje RIGLER (p. t.): »Torej vidimo, da glasoslovno in akcentsko ni za kontrakcijo *toje* > *té* nobenih ovir. Niti ni treba *té* imeti za analogijo po *njé* < *jeje* (glede akcentuacije prim. rus. *eě*), kot je mislil Torbiörnsson (Zwei sla. Kasusformen, ZslPh. I, 74). Njegova razlaga, v bistvu pravzaprav Ivšičeva */ . . /* je pomanjkljiva, ker ni upošteval, da se je kontrakcija izvršila pred denazalizacijo. Proti njegovi razlagi je bil Ramovšev ugovor upravičen. Prvi je menda opozoril na možnost vpliva pronominalne fleksije na jsla. G. sg. *a*-jevske fleksije Valjavec (v Radu 132/1897, 209); on je še mislil, da je narejen po pronominih G. **zeml'ejé* in nato skrčen v *zeml'ê*; Ivšić (Rad 187,

ske sklanjatve bi bil verjetno *oné, oná, onó* »der da; ein gewisser«.²³

Relacija im. mn. ž. *gospé* : *ženē*, ki jo navaja Rigler, razločno kaže, da je treba reflekse za im./tož. mn. strogo ločiti od rod. ed. ž. Kakor je razvidno tudi iz tega razmerja, imamo v rod. ed. na *-é* opravi z zaimensko, tj., kontrahirano končnico, medtem ko gre v im./tož. mn. dejansko za posplošitev končnice *-e* (**-e*), prvotno značilne za t. i. mehke *a*-osnove. Ramovš zgledov, oz. tipa, kjer končnica *-e* v rod. ed. ni bila naglašena, v *Morfologiji* ne navaja posebej. Zato in zaradi omenjenih nasprotujočih si interpretacij, na osnovi besedila v *Morfologiji* ni mogoče presoditi, kakšna je bila Ramovševa kompleksna razlaga obravnavanega fenomena. Tudi Logar (*JiS* 1969, 105) pri obravnavi rod. ed. nima take formulacije, ki bi zapolnila vrzel v cit. Ramovševi interpretaciji.²⁴ Ivšič v svoji že omenjeni razpravi razlago,

197) pa je mislil, ker ni nastopila pri korensko akcentuiranih primerih metatonija, na poznejši vpliv pronominov (kronološko vzeto po kontrakciji). Za njim so povzeli to razlago še drugi (prim. Lehr-Splawinski, O praslaviaškeje metatoniji, 19, 47). Da na *a*-jevsko fleksijo lahko vplivajo pron. (v našem primeru sta pač vplivala oba: *té* in *njē*), ne kažejo le I. forme (psla. *ribojo*) ali mlajše poljsko *ziemiej, wolej* itd., ampak tudi prekm. L. *zemleĭ, proſnej* (po *njej*). Omenil bi tudi to, da imajo v litovščini adjektivi pronominalne končnice (v sklonih, kjer bi se od pron. razlikovali), v letščini pa poleg adjektivov tudi substantivi. Lingvistično je torej vpliv pron. na subst. možen in v našem primeru zelo verjeten. — Prim. še RIGLER, (p. t., 341): »Pri N. pl. ni posebnih sprememb. Posplošena je mehka končnica (seveda le v slovenščini, ne tudi v slovanščini, kot je rečeno v Morf. 60)«. Pri tem tudi Rigler (kot zg. Ramovš) ne omenja, da je v BS še ohranjena prvotna končnica trdih osnov v im. oz. tož. mn. Prim. še RIGLER (p. t., 344): »K zaimku *ta* (N. sg. fem.) bi omenil poleg že obravnavane kontrakcije v G. / . . /, da v I. sg. ni treba iskati nobene analogije z *rĭbo*. I. *to* je popolnoma regularno razvit iz **tojo* > *tō* > *tó* s spremenjeno intonacijo v demonstrativu *tō* (poleg *tō*), kot tudi v G. *tē* (poleg *tē*) ali *tēga*. / . . / Nekoliko problematičen je tudi I. sg. *a*-jevske fleksije, vendar je precej splošno sprejeto mnenje, da je končnica prevzeta od pronominov«. — O delu obravnavane problematike govori RIGLER tudi v članku Pripombe k pregledu osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu (*SR* 1967, 131 sl.): »Prav tako ob času kontrakcije *oje* (oziroma *aje*) > *ě* po vsej verjetnosti še ni bil podaljšan kratki cirkumfleks. Tu bi omenil še to, da nimamo refleksa za *ě*, če je bil eden od kontrahiranih vokalov prvotni nazal. / . . / Takšno kontrakcijo je nastavljal že Valjavec, drugačnega mnenja pa je Ramovš, ki v zgodnejših delih misli, da je pri *jeje eje* dalo etimološki *e*, medtem ko pozneje pravi, da možnost kontrakcije *toje* > *te* ni izkazana, ker bi moral biti refleks *ě*. / . . / Kontrakcija je nastopila pred denazalizacijo in refleks je nazal. O tem ne more biti dvoma. Ne dokazujejo nam tega samo brižinski spomeniki / . . /, ampak zlasti taki primeri kot koroško *zec* z refleksom za *ě* (oziroma v tistem delu Podjune, ki ima še ohranjene nazale, z nazalom) iz *zajec*. Pa ne samo severozahodni del slovenščine, ki je dalj časa obdržal nazale, tudi severno štajersko področje, ki še razlikuje nazal od *ě* in etimološkega *e* (v dolgih zlogih), prav tako kaže na *ě* v takih primerih.«

²³Za material prim. npr. SVANE, *Grammatik*, 1958, 63.

²⁴T. LOGAR, Praslovanska *a*-sklanjatev v slovenskih narečjih (*JiS* 1969, 105): »Današnja narečja in govori imajo v tem sklonu refleks za psl. nosni *ě*. Glede na različne reflekse (odvisni so tudi od tega, ali je bil samoglasnik naglašen ali ne, dolg ali kratek) je tudi končnica zelo različna«. Logar tudi ne opozarja na značilno opozicijo med rod. ed. na eni ter im./tož. mn. na drugi strani. Prim. p. t., 107: »Za imenovalnik/tožilnik mn. nahajamo v slov. narečjih vse tiste oblike, ki smo jih našli za rod. ed., pa tudi nekatere druge.«

po kateri je *-ē* v rod. ed. prevzet od zaimenske sklanjatve, kot se zdi, omejuje na tip *vodē*.²⁵

Belić (*Istorija* II/1972²) je drugačnega mnenja in izhaja iz ločene razlage za rod. ed. samostalniške in za rod. ed. pridevniške sklanjatve. Tako meni k prvemu (p. t., 47) naslednje: »Pre svega moram obratiti pažnju da je od nastavaka *e* u gen. jedn. uvek dugo: *ženē, dúšē* itd. — *ženē, dušē* u starijim govorima, *žené, dušé* u čakavskom dialektu. Dužino tog nastavka nam je jezik dobio od opšteslavenskog.» Za *-ē* v relevantnih sklonih d oločne sklanjatve pridevnikov seveda izhaja iz kontrahirane končnice, pri čemer je iz Beličeve formulacije razvidno, da ga smatra za regularni produkt kontrakcije prvotne končnice mehkih debel (**-ejē*).²⁶

Vaillant (*Gramm. comp.* II/1, 1958, 93) komentira stanje v srbohrvaščini: »Opozicija med trdo in mehko fleksijo je izginila: v obeh tipih je zvalnik na *-o*, razen pri besedah na *-ica*, ki imajo zvalnik na *-ice*; mest./daj. je na *-i*; im./tož. mn. je na *-e* in rod. ed. na *-e* je izposojen od zaimenske fleksije s kontrakcijo, ki združuje stsl. *-oje* in *-(j)ejē*.« P.t. (str. 94) obravnava stanje v slovenščini. Iz njegovih izvajanj je razvidno, da izhaja iz skupnega izhodišča za slovenščino in srbohrvaščino: »V slov. je or. ed. na *-o*, pod naglasom *-ô*, nastal po kontrakciji in je različen od. tož. *-o*, pod naglasom *-ô*. Trda in mehka fleksija sta poenoteni kot v sh.: mest./daj. ed. je na *-i*, im./tož. mn. na *-ē*, pod naglasom *-ê*, in rod. ed. na *-ē*, torej kontrahirano iz stsl. *-oje*, *(j)ejē*, kakor v srbohrvaščini.²⁷

Na poseben status končnice *-e* v rod. ed. *a*-osnov so opozorili tudi raziskovalci,

²⁵St. Ivšić, Prilog za slavenski akcenat (*Rad JAZU* 187, 1911, 133-207), prim. iz razdelka Akcenat u gen. sg. *a*-deklinacije (str. 197): »Akc. *vodē* bit će nastao prema zamjenicama *tē < *tojē (< *tojē)* i *ñe < *ñejē (< *jejē*; rus. *eē* i dr.), gdje je *-ē* radi kontrakcije. Akc. *tē* i *ñē* mogao je utjecati najprije na primjere kao *zemlje* (*zemljē*). Kad bismo i pristali, da je nekad bilo *-ŷ*, na pr. **vodŷ*, ne bismo razumjeli, zašto imamo u govorima *vodē* (*vodī*), *zemlē* i dr., a ne bismo razumjeli ni slov. akc. *zemljē*. Valjavec je tumačio gen. *zemljē* od *zemljeje* > **zemljeē* (: *to-je* i *je-je*), ali nije mogao dokučiti, zašto od *rība* ne glasi gen. *rībe* < **rībeje*, nego *rībe*, kad je instr. sg. *rībo* od **rībō (< *rībojo)* / . . /. Ja mislim, da se slov. akc. *rībe* (prema instr. *rībo*) može razumjeti, ako reknemo, da **rībeje* i **zemljeje* nije nikad bilo, već je akc. *zemljē* samo preuzet iz pronominalne deklinacije. Akc. *zemljō* mogao je nastati od **zemljōjō*, zato je od **rībojo* nastalo **rībō* i otud *rībo*.«

²⁶V zvezi z rod. ed. *a*-osnov prim. še BELIĆ (p. t., 38 sl.): »Prema ovome nastavku svi naši govori dele se na dve grupe: štokavski dijalekat ima nastavak *e* od najstarijih vremena do danas, a jedan deo čakavskih dialekata ima *e* kao i štokavski govori: *sile* MS 2 (1189), *glave* MS 2 (1189) i sl. kao i *zemle* (= *zeml'e*) MS 4 (1189-99), *bogorodice* MS 5 i sl.« Prim. še npr. VAILLANT, *Gramm. comp.* II/1 (80 sl., 92 sl.) K relevantnim sklonom pridevniške sklanjatve prim. BELIĆ (p. t., 151, 152): »U gen. jedn. pored crkvenih: *svetyje* MS 5, *dobrije* i mnogo drugih od starijih vremena se upotrebljava *e* od mekih osnova za jedne i druge osnove: *grčbske* MS 4, *morbske*, *hgmske* i sl.« ter: »Nom. i ak. mn. ima *e* od prvih vremena od mekih osnova.« Prim. tudi VONDRÁK, *Vergl. Slav. Gramm.* II² (100 sl. idr.). K *-ē* v rod. ed. ž. nedoločne pridevniške sklanjatve v nasprotju z *-ē* v im./tož. mn. ž. prim. še BELIĆ (p. t., 155) in (z verjetno sporno interpretacijo) LESKIEN, *Gramm.* I, 1914, 226. K relevantnemu gradivu v celoti prim. še Leskien (p. t., 343, 348, 361, 364, 369, 373 sl., 375 sl., 383 sl.)

²⁷K razvoju določne pridevniške sklanjatve v sln. in sh. prim. VAILLANT, *Gramm. comp.* II/2, str. 507 sl., ter k razvoju nedoločne pridevniške sklanjatve (p. t., str. 514 sl.). K relevantnim sklonom osebnega zaimka za 3. os. prim. p. t., str. 436 sl., svojilnega zaimka p. t., str. 468 sl.,

ki so se podrobno ukvarjali s slovansko akcentologijo. V tej zvezi je bil poleg razmerja rod. ed. ž. : im./tož. mn. ž. postavljen v ospredje problem akcentuacije or. ed. ž.

Stang (*Slavonic Accentuation*, 1957, 39) meni glede rod. ed. ž. naslednje: »Rod. ed. na *-ē* pri *ā-* in *iā-*osnovah v sh. in slov. (prim. sh. *krāvē*, slov. *gorē*) očitno niso stari, ker slov. *līpe* itd. ne kažejo metatonije. Torej tu ni naša naloga razložiti, kako je ta podaljšava nastala.«²⁸ Glede or. ed. ž., ki pri Stangovi argumentaciji v zvezi z rod. ed. na *-ē* igra ključno vlogo, prim. p. t., 62:

Or. ed. **golvojō* — v nasprotju z rus. *golovóju* — je indiciran z rastočo intonacijo v čak. *gorún*, slov. *goró*. V kolumnalnem tipu *b* (*ženā*) bi bilo po drugi strani mogoče pričakovati akcentuacijo *-ōjo*, ki bi se v nekaterih posameznih jezikih verjetno kazala s cirkumflektiranim kontrahiranim samoglasnikom in umikom. Vendar pa tudi tu dobimo Čak. *-ún* itd., slov. *-o*. Na drugi strani pa se rus. *ženóju* ujema s tem, kar bi pričakovali pri tem tipu. Zatorej domnevam, da je ruščina posplošila **-ōjo* iz tipa *b*, sh. in slov. **-ojō* iz tipa *c*.²⁹

V zvezi s končnico za or. ed. ž. obstaja obsežna literatura, deloma z različnimi interpretacijami, tudi glede slovenščine, zlasti pa srbohrvaščine oz. stanja v posameznih dialektih. Rešitev vprašanja je pomembna za določitev kronoloških razmerij v okiru zahodne južne slovanščine in za pojasnitev zg. omenjene opozicije tipa sln. rod. *līpe* : or. *līpo*.³⁰

ter zaimka *ta* p. t., str. 398. Glede problema kontrakcij prim. še *Gramm. comp.* I, str. 196, ter glede razmerja kvantitete in intonacije v končnicah p. t., str. 277. Prim. tudi J. MARVAN, *Prehistoric Slavic Contraction*, 1979, na več mestih, zlasti npr. str. 59, 62, 67, 70, 91, 100, 149 idr.

²⁸Prim. še naslednja, za razumevanje paradigmatskih opozicij relevantna STANGOVA izvajanja. Tako p. t., 36: »Kar zadeva položaje v besedi zunaj naglašene prvega zloga, se zdi, da so se končni dolgi samoglasniki skrajšali že v praslovanskem času. Ni sledu tonemskih razločkov, ki bi se ohranili na končnih samoglasnikih.« P. t., 37: »Zdi se, da se je v nekaterih primerih končni samoglasnik ponovno podaljšal. V takih primerih dobi $\bar{\text{r}}$ v naglašeni končni zlogi — v čakavščini novi akut, kar je samo neposredna posledica rastočega značaja vseh slovanskih kratkih naglašeni samoglasnikov zunaj prvega zloga. Tudi v slovenščini je intonacija teh dolgih samoglasnikov rastoča. / . . / Tudi v nenaglašeni končni zlogi nahajamo primere podaljšave: zdi se, da so nekatere osnove na *-iā-* imele dolg končni samoglasnik že od začetka.« P. t., 40: »Nekateri drugi primeri podaljšave v popolnem izglasju slovanskih jezikov se zlahka pojasnijo kot kontrakcije, svojske posameznim jezikom, ali s tem, da je tisti samoglasnik postal končni šele drugotno.« Prim. še za sh. p. t., 51: »V naglašeni zlogi se nenovoakutirana dolžina / . . / skrajša: čak. daj. mest. mn. *ženāmi*, *ženāh* / . . / V pred- in ponaglasni zlogi je dolžina ohranjena, če tisti samoglasnik ne nastopa kot naglašen in kratek v drugih oblikah iste kategorije. V tem primeru se kratki samoglasnik lahko posploši.« In za slov. p. t., 51 sl.: »V slovenščini so vsi naglašeni samoglasniki zunaj končnih zlogov načeloma dolgi in nenaglašeni kratki. Tako lahko samo posredno — zahvaljujoč se drugotnemu cirkumfleksu na predidajočem zlogu — kaj rečemo o prvoti dolžini končnega samoglasnika. Tu se vzorec tesno prilega srbohrvaškemu.« K akcentuaciji določnega pridevnika prim. zlasti p. t., 100 ss., 169 sl.

²⁹Prim. k temu p. t., 182, op. 44: »Čak. (Hvar itd.) *vodón* (glej HRASTE: *Južnosl. Fil.* XIV, str. 28), posav. *vodōm* (glej IVŠIČ: *Rad* 197 str. 25), prim. štok. *ženōm*, je verjetno nastal iz **vodōjū* skozi vmesni stopnji **vodoū* > **vodōv*. -m mora biti analogičen.«

³⁰Prim. h končnici za or. ed. ž. npr. že S. IVŠIČ (Prilog za slavenski akcent, *Rad JAZU*

Zdi se, da obstajata glede razmerja slov. : sh. v or. ed. dve možnosti razlage: 1. da je v slovenščini kontrakcija starejša kot v srbohrvaščini; 2. da je kontrakcija lahko enako stara v slovenščini in srbohrvaščini, da pa je po drugi strani denazalizacija (oz. sprememba **o* > sh. *u*) starejša oz. prej izpeljana v srbohrvaščini kot v slovenščini. Videti je, da govorijo določeni razlogi za drugo možnost.³¹

Sadnik (*Slavische Akzentuation*, 1959), k obravnavani problematiki ne prinaša novih rešitev. Prim. k čak. rod. ed. *zīmē*, p. t., str. 43, op. 140: »Kvantiteto in kvaliteto končnice je pač treba pripisati zaimenski končnici (prim. čak. slov. *tē*), nastali iz *-ojē*, prim. rus.-csl. *toē* (Nahtigal, *Slovanski jeziki*, 141).«³²

187, 1911, 197 sl.): »U čakav. govorima imamo u spomenutom padežu akc. kao *vodō(ū)* m(n). Tako se i u Posavini ponajviše govori *vodōm*. Taj se akc. slaže lijepo sa slov. *vodō*. Slov. je akc. kao *vodō* dobro protumačio već Valjavec veleći, da je *gorō* postalo od **gorojō* > **goroō* prema pronom. *tō* od **tojō* (<**toja*) ('Rad' 132, 209). Tako je naš akc. *vodōm* mogao nastati od nekadašnega **vodojā* ovim putem: **vodojā* > **vodojū* > **vodoū* > *vodoū* > *vodōv* i *vodōm* (s promjenom suglasnika -v na -m).« Prim. še med drugim A. VAILLANT (*Gramm. comp.* II/1, 1958, 92): »V srbohrvaščini se orodnik končuje na *-ōm* v standardnem jeziku; narečno, tako v čakavščini, nahajamo *-ū*, drugotno *-ūn* (iz *-ūm*), nasproti *-u* v tožilniku. Končnica *-m*, analogična po *-om* osnov na *-o-*, nasledi starosrbohrv. *-ovī*, ki predstavlja *-ov*, ta pa ne more ustrezati neposredno starocerkvenoslov. *-ojō* in je zanesljivo prevzet iz sklanjatve nekaterih zaimkov in pridevnikov.« K zaimenski končnici prim. *Gramm. comp.* II², 400: »Orodnik ednine ženskega spola na *-ōm* je bil preinačen v stari srbohrvaščini 12. in 13. stoletja in mora, kakor slovaški *-ou*, predstavljati star odraz od **-ojū*, od koder **-ou*, iz *-ū*, kontrahiranega iz starocerkvenoslov. *-ojō*. V čakavščini nahajamo *-ū*, od koder *-ūm*, *-ūn* (*tūn*).« Prim. nadalje še BELIĆ, *Istorija* II/1, 40 sl.; POPOVIĆ, *Geschichte der serbokroatischen Sprache*, 32, 39 sl., 313 sl.; NAHTIGAL, *Instrumental sing. fem. -ojō* : *-oō* : *-ō*. ČSJKZ III (1921–22), 1–72; RAMOVŠ, *Osnovna črta v oblikovanju slovenskega vokalizma*, SR IV (1951), 2; RAMOVŠ, *Morfologija*, 58; N. S. TRUBETZKOY, *Altkirchenslavische Grammatik*, 119, 127; SHEVELOV, *A Prehistory of Slavic*, 541. Prim. npr. tudi še JAGIĆ, *AslPh* XVII (1895), 78 sl.

³¹Prim. npr. MAREŠ, *Diachronische Phonologie*, 105 sl.: »Prvotna zveza *ān* je dala po zakonu odprtih zlogov povsod *āN*: *rānka* > *rāNka*. Na delu slovanskega področja je ta stopnja še vztrajala, ko se je a spreminjal v o. V tej skupini jezikov se je torej *āN* spremenil v *ōN*: *rāNka* > *rōNka*. Sledila je sprememba *ōN* > *ō̄*: *rōNka* > *rō̄ka*; ker pa ustnega, nezaznamovanega, dolgega *ō̄* ni bilo, se je *ō̄* spremenil v *ū̄*: *rō̄ka* > *rū̄ka*. Ta razvoj domnevamo v vzhodno slovenskih jezikih, v nelehitski veji zahodne slovenske in na jugu v srbohrvaščini ter v bolgarskih in makedonskih narečjih (tip *ruka*). Če pa je *ō̄* nastal iz *ōN* šele po razvoju novih kvantitet, približevanje *u*-ju zdaj ni bilo niti aktualno niti potrebno; odtod standardni primer *roka* iz slovenske in narečne srbohrvaščine. Slovenski razvoj pa bi se dal preprosteje razumeti tudi tako, da je tam dezanalizacija sorazmerno mlada in je visokemu *ū̄* bilo na voljo dovolj časa, da se je spet spustil do *ō̄*, kamor nosni samoglasniki vobče težijo.«

³²Prim. nadalje SADNIK (p. t., 49, op. 150): »Na tem mestu bomo kratko osvetlili argumente za in proti, ki zadevajo pritegnitev de Saussurejevega pravila slovanskim *a*-paradigmam: rod. ed. se pri tem zaradi svoje težavne, zelo različno razlagane osnovne oblike izloči. / . . / — Končni naglas je imel nedvomno zaimenski orodnik na *-ojō* (prim. stesl. *tojō*, or. kazalnega zaimka *ta* »diese«), o tem prim. Stj. IVŠIĆ v *Zbornik radova* 1951 (Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet) str. 370 in nasl. (Iz naše akcentuacij e i dijalekatske problematike), npr. posav. *rūkōm*, starejše *rūkōv*, ali slov. *rokō* (rastoči naglas kaže, da je v nekontrahirani obliki *-ojō* bil naglašen drugi samoglasnik / . . /), vtem ko je rus. *toju* prejel svoj naglas po oblikoslovnih poti iz analogične oblike *toj* za rod., daj. in mest., nakar je po *tōju* nastal še *rukōju*. / . . / — Naj na tem mestu

Jaksche (*Slavische Akzentuation II*, Slovenisch, 1965) v zvezi z obravnavano problematiko v glavnem pristaja na tradicionalne razlage.³³

Gradivu najustrežnejšo interpretacijo ima Vaillant (*Gramm. comp.* II/1, 1958). Ta razlaga je v bistvu identična z osnovo naše predlagane izhodiščne hipoteze, vendar je — zaradi izredno strnjenega načina izražanja in manjkanja konkretnih zgledov — v določeni meri nejasno, ali velja formulacija za vse naglasne tipe v slovenščini. Tak sklep se zdi vendarle upravičen, saj je iz Vaillantovih izvajanj razvidno, da izhaja iz skupnega razvojnega izhodišča za slovenščino in srbohrvaščino.

Sklep

Zdi se, da je — glede na gradivo in utemeljitve — izhodiščna hipoteza, po kateri naj bi, tako v slovenščini kakor v srbohrvaščini, končnica *-el/-ē* oz. *-ēl/-ē* v rod. ed. *a*-osnov nastala po posplošitvi zaimenske končnice **-ē* (kontrahirane *<*-oje, *-eje>*), verjetnejša od še vedno prevladujoče interpretacije za slovenščino in v manjši meri za srbohrvaščino, po kateri naj bi rod. končnica *-e* nastala po posplošitvi končnice **-e* mehkih osnov imenske *a*-sklanjatve.

Prednosti predlagane interpretacije so naslednje:

a) Za slovenščino lahko tako rekonstruiramo enotno končnico za vse naglasne tipe imenske *a*-sklanjatve (upoštevajoč predpostavko, da so se nenaglašene dolžine skrajšale), medtem ko je bilo sicer treba rod. ed. tipa *goré* razlagati ločeno. Mogoča je enotna razlaga za imensko in zaimensko oz. pridevniško sklanjatev v relevantnih sklonih (rod. ed., or. ed., im./tož. mn. *a*-osnov).

omenimo slovenski cirkumfleks akutirane paradigme /II/, npr. *lipo* (k im. edn. *līpa* shv. *līpa* češ. *lípa* lit. *lėpa* / . . /), ki je bil zaradi kračine v češ. *lipou* od nekaterih raziskovalcev ocenjen kot praslovanski (metatonija); ker pa gre tu za nekoč trozložno obliko, v kateri je krajšanje tako rekoč stvar glasovnega zakona / . . /, je treba nastanek slovenskega padajočega naglasa premakniti v obdobje enojezičnega razvoja.« Prim. k temu SHEVELOV (*Prehistory*, 541): »Noben drug slovanski jezik ne izkazuje nedvomnih sledov metatonije v or. ed. V teh okolištinah je treba to šteti za razvoj, omejen na slovenščino in na sosednja kajkavska narečja srbohrvaščine (kajk. *krāva* : *krāvom*), mogoče tudi na češčino. V slovenščini umik naglasa (pod predpostavko, da je bil naglas končen, kot se vzpostavlja za or. ed. ž. zaimka *to* : *tojó*; prim. slov. *róka* »hand« : *rokó*, or. ed.; sh. d. *rukōm*); lahko pa je kar analogičen, tj. prenesen iz *i*-osnov, kjer je metatonijo povzročila izguba glasu *b*: slov. *mīš* »mouse« : *mīšjo* (< *myšbjo*), *lūč* »light« : *lūčjo*.« Prim. tudi JAKSCHE, *Slavische Akzentuation*, 24.

³³Prim. zlasti p. t., 50: »Sklonila stare mehke in stare trde sklanjatve so se izenačila. Razen v or. ed. so sedanje končnice od stare mehke sklanjatve, resda z izgubo palatalnosti (sinhrono bi jih bilo torej treba ločiti od osnove kakor *duš-a*, *duš-e* itd.). Dolžina rod. edn. na *-ē* se pripisuje vplivu zaimka (*nje*). Oblike kot *māglē*, *stazē* predstavljajo potemtakem posplošitev kratkega naglaševanja v drugih končnonaglašanih edninskih sklonih (*māglā* usw.).« K materialu in interpretacijam relevantnih oblik prim. še p. t., 50 ss., 84 ss., 94 ss. — Za ilustracijo prim. še DYBOJEV komentar (*Slavjanskaja akcentologija*, 1981) k rod. ed. ž. *a*-osnov na str. 31: »Dolgotnye okončanja paradigme byli i udarnymi, projavljajut v praslavjanskom, kak pravilo, v bolšej ili menšej stepeni svoj dolgotnyj karakter, otryžajasj ili kak faktor 'navodjaščij' slovenskij 'novyj cirkumfleks', ravno kak analogičnye javlenija v drugix slavjanskix jazykax ili kak neposredstvennye dolgotnye refleksy v južnoslavjanskix jazykax.« Prim. h končnici p. t.: »(-y?)/-ē (Gen. sg. f.) — dolgotnye refleksy v sxrv. i slovenskom (okončanie tverdogo variantā -y utračeno) lit. *-ās* (< **-ās*).«

b) Za srbohrvaščino je predlagana interpretacija končnice rod. ed. — glede na to, da se v večjem delu dialektov ohranjajo ponaglasne dolžine³⁴ — splošneje sprejeta. Deloma tudi tu jezikoslovci vztrajajo pri ločeni razlagi končnice *-ē* v samostalniški sklanjatvi, kjer rekonstruirajo podedovano dolžino.³⁵ Tudi za srbohrvaščino se pojavlja interpretacija, po kateri naj bi bila v rod. ed. *a*-osnov posplošena končnica mehkih osnov, torej **-ē*, razlaga, ki ne upošteva akcentskega razmerja med končnicama rod. ed. in im./tož. mn.³⁶ Zdi se, da je predlagana razlaga, ki temelji na povezavi s slovenščino, smiselnejša, še zlasti ker pojasni tudi sh. dial. novi akut. Da gre v srbohrvaščini za kasnejšo, neprvotno dolžino, kaže rod. ed. mehkih osnov tipa *dúšē*, ki bi moral imeti, če bi bil podedovan, *-ē < *-ē*, podobno kot se tak dobi v im./tož. mn. Kakor v slovenščini je tudi v srbohrvaščini v skladu z izhodiščno hipotezo mogoča enotna razlaga za imensko in zaimensko oz. pridevniško sklanjatev v relevantnih sklonih.

c) S povezavo stanja v slovenščini in srbohrvaščini oz. delu sh. dialektov (praviloma tistih, ki tudi sicer skupaj s slovenščino predstavljajo jedro pri oblikovanju zgodnjih inovacijskih procesov /kontrakcije, rotacizem, določeni akcentni pojavi/), je mogoče v posplošitvi zaimenske končnice **-ē* v rod. ed. *a*-osnov domnevati skupno zahodno južnoslovansko inovacijo oz. vsaj paralelni rezultat skupne inovacijske tendence.

Glede na navedeno se zdi, da rod. ed. ž. *zlodeine* v BS predstavlja bodisi prvotno obliko določne pridevniške sklanjatve s staro kontrahirano končnico, bodisi, če gre za nedoločno obliko pridevnika, tvorbo s končnico, prevzeto od zaimenske oz. — posredno — tudi sestavljene pridevniške sklanjatve.³⁷

Tipološko je upravičena domneva, da je do kontrakcije najprej prišlo v pogosto rabljenih besedah (in sem spadajo zaimki) ter v dolgih in dodatno za haplološko intervencijo značilnih oblikah (sem spadajo predvsem določeni skloni svojilnih zaimkov tipa *moj*). V podporo taki domnevi govorijo tudi nekatere kontrakcije, za-

³⁴Prim. npr. M. REŠETAR, *Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten*, Dunaj, 1900 (Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung I), 8 sl., 29. sl., 32, 39, 86, 213 sl.

³⁵Prim. BELIČ, *Istorija* II/2, 47, vendar IVŠIĆ, n.d., 197, op. 2. Prim. še LESKIEN, *Gramm.*, 226 sl.

³⁶Prim. npr. celo P. IVIĆ (*Die serbokroatischen Dialekte*, 1958, 122): »Zelo razširjena je odprava dvojnih končnic pri nekdanjih trdih in mehkih osnovah sklanjatve. / . . / Kar zadeva ostale tovrstne alternacije, je značilno za štok. narečja, da je bilo razmerje *y/ē* povsod odpravljenost s posplošitvijo različice, ki je pripadala k mehkim osnovam (torej končnice *-ē > -e*: rod. ed., im.-tož. mn. *žene*, tož. mn. *jelene*)«.

³⁷Do neke mere odprto ostaja v tej zvezi vprašanje, ali je šlo pri končnici rod. ed. ž. določne pridevniške sklanjatve tudi za vpliv sklanjatve mehkih debel, ali se je torej *-jeje* glasovno pravilno/pričakovano (prej ali edino) kontrahiralo v *-ē*, medtem ko bi se končnica trdih osnov *-yje* v tak refleks (po posplošitvi) kontrahirala šele pozneje oz. bi v tem primeru po kontrakciji pričakovali drugačen rezultat. Prim. VONDRÁK (*Vergl. Gramm.* II, 1928², 100) z interpretacijo za srbohrvaščino, ki pa jo metodološko lahko prenesemo tudi na slovenščino: »V rod. ed. ž. v starejših zapisih *-ije*, pri osnovah na *-ja* *-eje*; pri teh izkazuje *eje* kontrakcijo: *dolbnje* in *ē* je zašel v najstarejših zapisih tudi k *a*-osnovam: *morške* (Dan. str. 162).« Prim. enako BELIČ, *Istorija* II/1⁵, 151.

beležene že v stesl. spomenikih.³⁸ Odprto ostaja še vedno vprašanje razmerja or. ed. *lipo* : rod. ed. *lípe*, na osnovi katerega je npr. Stang sklepal, da mora biti analogična pretvorba končnice v rod. ed. tipa *vodé* mlada, ker v *lípe* ne pride do nastanka novega cirkumfleksa. S tako formulacijo Stang posredno priznava dolgo končnico tudi za korensko naglašene osnove, stanje torej, ki je še direktno ugotovljivo v srbohrvaščini, in podpira našo izhodiščno hipotezo. Na dejstvo, da je problem novega cirkumfleksa v slovenščini in kajkavščini, kjer se tudi pojavlja, zelo zapleten in da je možnih več interpretacij o njegovem nastanku, je opozoril Rigler na več mestih.³⁹ Da pa je posplošitev zaimenske končnice v or. ed. starejša kakor v rod. ed., je vsekakor verjetno že zaradi širšega areala njene zastopanosti.⁴⁰ Opozicija ot *zlodeine* oblazti : od *fzlauii* bofige tako — po vsej verjetnosti — ne predstavlja pendanta k opoziciji tipa *grechi* : *greche* in se Isačenkova korektura od Ramovša postuliranega sklopa inovacij v Brižinskih spomenikih ne zdi upravičena.

³⁸Prim. npr. P. DIELS (*Altkirchenslavische Grammatik* I², 114, op. 6): »Včasih nastane vtis, kakor da vpliva na kontrakcijo obseg besede, tj. daljša beseda doživi kontrakcijo prej kakor krajša. Vendar se da to komajda strogo dokazati.« Prim. dalje p. t., 116, op. 2: »S haplogogijo se najbrž razložijo tudi ne povsem redke oblike kakor rod. ed. ž. *tvoje* »der deinen« namesto *tvojeje*. (Dalje najbrž or. ed. *bratrijo* poleg *-ijejo* / . . /) idr.« Prim. nadalje primere za or. ed. *a*-osnov (p. t., 175, op. 1); primere s kontrahirano končnico v določni pridevniški sklanjavi, p. t., 195, op. 5; p. t., 195 sl., op. 10 ter zlasti p. t., 208, op. 5, kjer Diels navaja številne kontrahirane oblike svojilnih zaimkov: rod. ed. ž. *moje*, *tvoje*; daj.-mest. ed. ž. *tvoi*, *svoi* (tako tudi *koi*!); or. ed. ž. *mojo*, *tvojo*, *svojo*; rod.-mest. dv. *moju*. Da se svojilni zaimki pogosto pojavljajo v kontrahirani obliki v BS, je znano. Prim. npr. KOLARIČ, *Fr. Denkm.*, 47; ŠKRABEC, Nekoliko o svojivnih zaimkih, 166–189; isti, Nekaj o končnicah naše »sestavljene sklanje« (p. t., 321–325).

³⁹Prim. npr. RIGLER (Junkovičeva kajkavska teorija in slovenščina, *SR* 1976, 449): »Tako imenovani novi cirkumfleks (ali metatonijski cirkumfleks) je posebna značilnost slovenščine in kajkavščine, čeprav je po dialektih zelo različno razvit, obenem pa tudi ni samo slovensko-kajkavski, saj deloma seže tudi na druga južnoslovanska področja, včasih pa se sklada tudi s češko kvantiteto. / . . / Pri novem cirkumfleksu je možno nešteto analogij, zato je rekonstrukcija nekdanjega stanja in kronologija metatonij zelo težka in dvomljiva. Nekaj, kar-se nam zdi, da je že staro, da loči eno skupino od druge, morda teh skupin sploh ni ločevalo, ampak je bil pojav do neke mere razvit na celotnem področju, nato pa je en del posploševal ta pojav na sorodne kategorije hitreje kot drugi ali pa en del v eno smer in drugi v drugo. Kaj je starejše, oblike brez metatonije ali z metatonijo, je pogosto težko reči.« Prim. tudi RIGLER, O slovensko-kajkavskih jezikovnih razmerjih, 34: »V resnici v slovenščini najdemo vse tiste kategorije novega cirkumfleksa kot v kajkavščini, vsaj narečno. / . . / Pri novem cirkumfleksu je možnih nešteto analogij, zato moramo računati z možnostjo narečnega razširjanja novega cirkumfleksa na nove kategorije ali z njegovim odpravljanjem iz določenih kategorij« in p. t., 37: »Metatonijski novi cirkumfleks, katerega relativne kronologije spet ni mogoče točno določiti, ki najbrž tudi ni vsak iz istega časa, izrazito povezuje slovenščino in kajkavščino, čeprav ni v vseh slovenskih dialektih razvit do enake mere, v posameznih redkih kategorijah pa sega tudi na ostala južnoslovanska področja, zlasti v severozahodno čakavščino.«

⁴⁰Prim. npr. VAILLANT, *Gramm. comp.* II/1, 82, 88 in zg. op. 29.

NAVAJANA LITERATURA

- A. BELIĆ: *Osnovi istorije srpskohrvatskog jezika I. Fonetika*. Beograd, 1960.
- — *Istorija srpskohrvatskog jezika*. Knj. II, zv. 1: Reči sa deklinacijom. Beograd, 1972⁵.
- P. DIELS: *Altkirchenslavische Grammatik I*. Heidelberg, 1963².
- V. A. DYBO: *Slavjanskaja akcentologija. Opyt rekonstrukcii sistemy akcentnyx paradigm v praslavjanskom*. Moskva, 1981.
- I. GRAFENAUER: *Karolinška kateheza ter izvor Brižinskih spomenikov in Čina nadb isповѣdajaščiimь se*. Ljubljana, 1936.
- — Starobavarska (svetoemmeramska) molitev v starem slovenskem in stesl. jeziku. *SJ I* (1938). 8–32.
- J. HAMM: *Grammatik der serbokroatischen Sprache*. Wiesbaden, 1967.
- M. HRASTE — P. ŠIMUNOVIĆ — R. OLESCH: *Čakavisch-deutsches Lexikon*. Teil I. Dunaj, 1979.
- A. ISSATSCHENKO: Die althochdeutschen Beichten und ihre altslavische Übersetzung. *ZslPh XVIII* (1942). 238–309.
- A. V. ISAČENKO: *Jazyk a pôvod Frizinských pamiatok. Sprache und Herkunft Freisinger Denkmäler*. Bratislava, 1943.
- — Nachträgliche Bemerkungen zur Frage der ältesten deutsch-slavischen literarischen Beziehungen. *ZslPh XIX* (1944–47). 303–311.
- P. IVIĆ: *Die serbokroatischen Dialekte. Ihre Struktur und Entwicklung. Erster Band: Allgemeines und die štokavische Dialektgruppe*. The Hague, 1958.
- St. IVŠIĆ: Prilog za slavenski akcenat. *Rad JAZU* 187 (1911). 133–207.
- V. JAGIĆ: Neue Beiträge Prof. Miklosich's zur Grammatik der altslovenischen und der übrigen slav. Sprache. *AslPh I* (1876). 438–453.
- — Ein Kapitel aus der Geschichte der südslavischen Sprachen. *AslPh 17* (1895). 47–87.
- H. JAKSCHE: *Slavische Akzentuation II*. Wiesbaden, 1965.
- R. KOLARIĆ: Sprachliche Analyse. *Freisinger Denkmäler/Brižinski spomeniki/Monumenta Frisingensia*. Ur. J. Pogačnik. München, 1968.
- A. LESKIEN: *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache I*. Heidelberg, 1914.
- T. LOGAR: Praslovanska a-sklanjatev v slovenskih narečjih. *JiS XIV* (1969). 104–109.
- W. MAŃCZAK: Contraction des voyelles dans les langues slaves. *AnzslPh I* (1966). 52–58.
- F. V. MAREŠ: *Diachronische Phonologie des Ur- und Frühslawischen*. München, 1969.
- J. MARVAN: *Prehistoric Slavic Contraction*. Prev. Wilson Gray. The Pennsylvania State University, 1979.
- F. MIKLOŠIĆ: *Über die zusammengesetzte Declination in den slavischen Sprachen*. Dunaj, 1871.
- — *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen I–IV*. Dunaj, 1875–1883².
- — *Über die Steigerung und Dehnung der Vocale in den Slavischen Sprachen*. Dunaj, 1878.
- — *Über die langen Vocale in den slavischen Sprachen*. Dunaj, 1879.
- M. MOGUŠ: Über die Einheit der čakavischen Akzentuation. *ZslPh XXXVI* (1972). 332–339.
- R. NAHTIGAL: *Freisingensia II. Časopis za zgodovino in narodopisje XII* (1915). 77–122. Dodatek k *Freisingensia II*. Pt., 155–156.
- — Instrumental sing. fem. -oiō : -oo : -o. *ČSJKZ III* (1921–22). 1–72.
- — *Slovanski jeziki*. Ljubljana, 1952².
- I. POPOVIĆ: *Geschichte der serbokroatischen Sprache*. Wiesbaden, 1960.
- F. RAMOVŠ: Eine slovenische Form des Instr. sing. fem. *ZslPh I* (1925). 65 sl.
- — O jeziku v brižinskih spomenikih. *ČSJKZ VII* (1928). 160–168.
- — *Kratka zgodovina slovenskega jezika I*. Ljubljana, 1936.
- F. RAMOVŠ — M. KOS: *Brižinski spomeniki*. Ljubljana, 1937.
- F. RAMOVŠ: Osnovna črta v oblikovanju slovenskega vokalizma. *SR IV* (1951). 1–9.
- — *Morfologija slovenskega jezika*. Skripta, prirejena po predavanjih prof. dr. Fr. Ramovša

v l. 1947/48, 48/49. Ljubljana, 1952.

M. REŠETAR: *Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten*. Dunaj, 1900.

J. RIGLER: Pripombe k pregledu osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu. *SR XV* (1967). 129–152.

— — Junkovičeva kajkavska teorija in slovenščina. *SR XXIV* (1976). 437–465.

— — O slovensko-kajkavskih jezikovnih razmerjih. *SSJKL XIII* (1977). 29–38.

— — Ramovševa Morfologija slovenskega jezika. *SR XXXIII* (1985). 335–349.

L. SADNIK: *Slavische Akzentuation I. Vorhistorische Zeit*. Wiesbaden, 1959.

G. J. SHEVELOV: *A Prehistory of Slavic. The Historical Phonology of Common Slavic*. Heidelberg, 1964.

Slovník jazyka sraroslóvského. Lexicon linguae palaeoslovenicae. Československá akademie věd. Ustav jazyků a literatur. Zv. 12. Praga, 1966.

C. S. STANG: *Slavonic Accentuation*. Oslo, 1957.

G. O. SVANE: *Grammatik der slovenischen Schriftsprache*. Kopenhagen, 1958.

S. ŠKRABEC: Nekoliko o svojivnih zaimkih. *Jezikoslovni spisi I* (1916). 166–189.

— — Nekaj o končnicah naše »sestavljene sklanje«. *Pt.*, 321–325.

J. TOPORIŠIČ: *Slovenska slovnica*. Ljubljana, 1984².

N. TRUBETZKOY: *Altkirchenslavische Grammatik, Schrift-, Laut- und Formen-system*. Ur. R. Jagoditsch. Dunaj, 1954.

A. VAILLANT: *Grammaire comparée des langues slaves I–IV*. Pariz, 1950–1977.

V. VONDRÁK: *Frisinské památky, jih vznik a význane v slovanském písemnictví*. Praga, 1896.

— — *Vergleichende slavische Grammatik I–II*. Göttingen, 1924–28².

ZUSAMMENFASSUNG

Zum Verhältnis von *ot zlodeine oblazti* zu *od fzlauui bofige* in den Freisinger Denkmälern

Aus dem angeführten Material geht hervor, daß die Ausgangshypothese, wonach die Endung *-el/-ě*, *-ěl/-ě* im Gen. sg. der *a*-Stämme, sowohl im Serbokroatischen als auch im Slowenischen, nach der Analogiebildung der Pronominalendung **-ě* (kontrahiert < **-oje*, **-eje*) zustande gekommen sei, wahrscheinlicher als die für das Slowenische (und in geringerem Grade für das Serbokroatische) noch immer vorherrschende Interpretation sein dürfte, die die Genetivendung *-e* auf die Verallgemeinerung der Endung **-e* der Palatalstämme der nominalen *a*- Deklination zurückführt.

Die Vorteile einer solchen Interpretation wären folgende:

1. Für das Slowenische können wir auf diese Weise eine einheitliche Endung für alle Akzenttypen der nominalen *a*- Deklination rekonstruieren (unter Berücksichtigung des Umstandes, daß die nicht akzentuierten Längen gekürzt wurden), während man andernfalls den Gen. sg. des Typs *gorě* gesondert erklären müßte. Damit ist eine einheitliche Deutung für die nominale und pronominal bzw. adjektivische Flexion in den relevanten Kasus (Gen. sg., Instr. sg., Nom.-Akk. pl. der *a*- Stämme) möglich.

2. Für das Serbokroatische ist die vorgeschlagene Interpretation der Endung des Gen. sg. angesichts der Tatsache, daß in größerem Teil der Dialekte die posttonischen Längen noch erhalten sind, allgemeiner annehmbar. Teilweise bestehen auch hier die Forscher auf einer getrennten Deutung der Endung *-ě* in der Flexion der Substantiva, wo sie mit einer ererbten Länge rechnen. Auch für das Serbokroatische ist die Interpretation vorgeschlagen worden, wonach im Gen. sg. der *a*- Stämme die Endung der Palatalstämme, d.h. **-e*, verallgemeinert sei und die das Verhältnis zwischen dem Gen. sg. und Nom.-Akk. pl. nicht berücksichtigt. Es scheint, daß die

hier vorgeschlagene Deutung, welche im Anschluß ans Slowenische operiert, vorteilhafter ist, insbesondere, da sie auch den serbokroatischen dialektalen neuen Akut erklärt. Daß es sich im Serbokroatischen um eine spätere, nach Analogie Länge handelt, zeigt auch der Gen. sg. der Palatalstämme des Typs *dušē*, der, wenn ererbt, als *-ē* (< **-e*) erscheinen müßte, ähnlich wie er als solcher im Nom.-Akk. pl. vorliegt. Ebenso wie im Slowenischen ist auch im Serbokroatischen eine einheitliche Interpretation der nominalen und pronominalen bzw. adjektivischen Flexion in den relevanten Kasus im Einklang mit der Ausgangshypothese möglich.

3. Mit der Verknüpfung des Zustandes im Slowenischen und Serbokroatischen bzw. einem Teil der serbokroatischen Dialekte (in der Regel derjenigen, die auch sonst gemeinsam mit dem Slowenischen einen Kern bei der Bildung früher Innovationszentren (Kontraktionen, Rhotazismus, bestimmte Akzent-Erscheinungen) vorstellen) kann in der Verallgemeinerung der Pronominalendung **-e* im Gen. sg. der *a*-Stämme eine gemeinsame westliche südslawische Neuerung bzw. zumindest ein paralleles Resultat einer gemeinsamen Innovationstendenz angenommen werden.

Dem Angeführten nach scheint der Gen. sg. *zlodeine* in den Freisinger Denkmälern entweder die ursprüngliche Form der bestimmten adjektivischen Flexion mit der alten kontrahierten Endung darzustellen, oder, wenn es sich um eine unbestimmte Adjektivbildung handelt, eine Form mit der Endung, die von der pronominalen bzw. — indirekt — von der zusammengesetzten adjektivischen Flexion übernommen wurde. Typologisch scheint die Annahme angemessen, daß die Kontraktion zuerst in den häufig verwendeten Wörtern (und hierher zählen die Pronomina) sowie in langen und für die haplologische Intervention anfälligen Bildungen (hierher gehören vor allem bestimmte Kasus der Possessivpronomina des Typs *moj*) stattfand. Zugunsten einer solchen Annahme dürften auch einige Kontraktionen sprechen, die bereits in den altkirchenslawischen Denkmälern belegt sind.

Offen bleibt noch immer die Frage nach dem Verhältnis des Instr. sg. slowenisch *līpo* zum Gen. sg. *līpe*, woraus etwa Stang erschloß, daß die Analogieumbildung der Endung im Gen. sg. des Typs *vodē* jung sein müsse, weil bei *līpe* kein neuer Zirkumflex entsteht. Mit einer solchen Formulierung bestätigt Stang eine lange Endung auch bei wurzelbetonten Stämmen des Slowenischen, einen Zustand also, der noch unmittelbar im Serbokroatischen feststellbar ist und unsere Ausgangshypothese stützt. Auf die Tatsache, daß das Problem des neuen Zirkumflexes im Slowenischen und im Kajkawischen, wo er auch vorkommt, äußerst verwickelt ist, so daß mehrere Interpretationen über sein Entstehen möglich sind, hat Rigler an verschiedenen Stellen aufmerksam gemacht. Daß aber die Übernahme der Pronominalendungen im Instr. sg. älter ist als im Gen. sg., ist schon wegen des breiteren Areals ihrer Vertretung wahrscheinlich.

Die Opposition *ot zlodeine oblazti* : *od fzlauui bofige* stellt — aller Wahrscheinlichkeit nach — kein Pendant zu der Opposition *grechi* : *greche* dar; somit scheint die von Isačenko vorgelegte Korrektur des Ramovschen Systems der morphologischen Neuerungen in den Freisinger Denkmälern nicht gerechtfertigt.